

We should pay attention to the main risks in social security that emerged with the beginning of fiscal decentralization in Ukraine: 1) there were no joint responsibility of local communities and the authorities regarding the provision of social services; 2) the practice of funding institutions, not social services maintained; 3) providing a lower priority social protection comparing to education, medicine and culture; 4) lack of preventive mechanisms for the prevention of major risks in the field of social protection and deepening of poverty population.

The main result of the decentralization of powers in social sphere should be provision of services on the basis of subsidiarity, quality and efficiency. The above mentioned actualizes the need to assess the effectiveness of social development of the Carpathian region, to identify opportunities to achieve consensus between economic efficiency and social justice in order to build an optimal model of social development of the Carpathian region under the conditions of the administrative-territorial reform and extend financial decentralization.

References

1. Kravtsiv V. Territorial Development and Regional Policy in Ukraine. – Lviv, State institution Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, 2016.
2. The Cabinet of Ministers of Ukraine. On approval of the Concept of reforming the local government and territorial organization of power in Ukraine. – Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

Громоздова Л.В., к.е.н., доц.
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Громоздов В.В., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На реалізацію регіональної реформи в Україні впливають суб'єктивні чинники, а саме: наявність лобіюючих ініціатив різних впливових бізнес-груп, відсутність бажання у регіональних держслужбовців сприяти активному проведенню адміністративної реформи через невіру в свої майбутні амбіційні перспективи в даному проекті чи взагалі в їх втрату, недостатній рівень кваліфікації експертного середовища та пасивність науковців, які повинні стати в авангарді проведення революційних змін. Як результат – лише 30 (з 159, що були створені у 2015 році) новоутворених об'єднаних територіальних громад (ОТГ) відповідають урядовій Методиці формування спроможних територіальних громад. [2, С.32].

У 15 ОТГ частка субвенцій на формування інфраструктури ОТГ складає понад 200% від дохідної частини бюджету ОТГ, ще у 46 ОТГ цей показник є вищим за 100% [2, С.31], у 58 ОТГ цей показник наближається до 100%, що ставить під сумнів доцільність створення цих громад в такому форматі. Такі громади слід визначати як громади-реципієнти, які потребують донорство з державного бюджету. Це відроджує систему споживчого існування

одних громад за рахунок інших. Вирівнювання ресурсних можливостей громад справа тонка і потребує дуже ретельних досліджень і розрахунків. І якщо зараз, у період, коли децентралізація не закінчена, таке споживче існування штучно можливе (а в деяких випадках це є обґрунтована допомога громаді-реципієнту, що потребує вирівнювання), то в умовах самодостатності децентралізованих громад це стає неможливим.

Заслуговує на аналіз та відповідні висновки і проблема диференціації видатків на утримання державних службовців ОТГ, де у третини громад на утримання службовців ОТГ від загальної суми бюджету ОТГ (без врахування субвенцій) надходить від 21% до 30% бюджету ОТГ, в той час є громади (їх більше 20), що витрачають на утримання службовців більше 40%. [2., С.28], Тому у СМІ та наукових колах оживилися дискусії з приводу наявності кореляцій між розміром громади та оплатою праці її службовців.

Досить сильна варіація простежується в доходах громадського бюджету на одну особу за новоствореними ОТГ: від декількох сотень до 2,7 тис. грн. і навіть більше, при цьому бюджети громад варіюють в інтервалі: «менше 1 млн. грн.» – «більше 10 млн. грн.». [2, С.24]. Показник дохідності громадського бюджету ОТГ на одну особу за 2016 рік за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України був найбільшим у Вербківській ОТГ Дніпропетровської області і склав 7,2 тис. грн. на 1 особу, однак для 14 (зі 159) ОТГ цей показник знаходиться в межах від 2 до 3 тис. грн. на одну особу [1, С.23]. Середній показник дохідності громадського бюджету на одну особу становить у 2016 році 1,3 тис. грн. при загальнодержавному показнику 1,4 тис. грн. [4].

Географічна територія, що охоплюється новоствореними ОТГ, станом на початок 2017 року, становить 225 квадратних кілометрів. Що стосується чисельності населення ОТГ, то найбільша вона в Лиманській ОТГ Донецької області – 43,0 тис. осіб, однак для приблизно половини громад чисельність населення складає менше ніж 5 тис. осіб [4].

Дослідженню процесу утворення ОТГ в таких ключових для розуміння питань, як сталий розвиток, покращення рівня та якості життя населення, присвячені наукові розробки науковців і аспірантів кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ «КНЕУ ім.Вадима Гетьмана», науково-дослідного інституту регіоналістики. На даний час наука, підтримуючи ідею децентралізації влади, не може вітати методи практичної реалізації реформи. Є над чим працювати. Обговорення відбувається в різних формах: конференції, круглі столи, наукові семінари, сесії.

Починаючи з 2015 року Товариство дослідників України у різних містах України: Києві, Львові, Маріуполі, Вінниці, Березані, Ніжині, Яготині, селищі Шишаки проводить стратегічні сесії «Нарощування експертного потенціалу для реформ децентралізації влади», головною метою яких є залучення практикуючих експертів з питань проведення реформ, посадовців місцевого самоврядування, активістів по створенню громад нового формату, майбутніх і сучасних старост громад, політиків, студентів та аспірантів з системи підготовки регіоналістики. В число учасників стратегічних сесій, як правило, входять представники громадського суспільства, органів місцевого управління, місцевих громад, студентська молодь, науковці НАН, а також експерти з територіальної організації влади в Україні.

Ці сесії слугують платформою для конструктивних дискусій, що присвячені визначенню та обговоренню основних проблем та потреб задля ефективної реалізації реформи децентралізації влади в Україні. Завдяки таким діалогам учасники спільними зусиллями сприяють вирішенню таких питань, як:

- удосконалення методики формування об'єднаних територіальних громад;
- аналіз та оцінка успіхів перших років реалізації реформи децентралізації;

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

–аналіз локальних проблем та труднощів реалізації реформи децентралізації на сучасному етапі;

–бачення майбутньої реформи децентралізації влади у форматі сталого розвитку;

–врахування критеріїв оптимізації та спроможності на стадії формування об'єднаних територіальних громад;

–заснування інституту експертної оцінки тенденцій процесу створення та розвитку нових створених об'єднаних територіальних громад.

Усі ці питання є нелегкими для трактування навіть науковими експертами та практиками з регіонального управління, ще складніше ці питання вирішуються на місцях, де методологічний рівень не є роботою, що заслуговує поваги більшості членів громади: людина чекає миттєвого покращення якості життя або хоча б прозорого прогнозу, як це покращення буде відбуватися.

Найціннішим у роботі цих сесій є проведення тренінгів по створенню об'єднаних територіальних громад, що проводяться за методикою ділової гри, з використанням методів імітаційного моделювання. В процесі гри проходить робота в малих групах, учасники проводять порівняльний аналіз змістових та якісних характеристик регіональних перспективних планів формування територій громад та моделюють альтернативні, більш оптимальні, проекти перспективних планів, обговорюють існуючі прецеденти щодо утворення «фейкових» об'єднаних територіальних громад, розробляють альтернативні варіанти, надаючи свої пропозиції з оптимізації процесу формування об'єднаних територіальних громад, створюють прогнозні моделі розвитку на прикладі обраної об'єднаної територіальної громади, генерують і обговорюють власні пропозиції по розвитку об'єднаних територіальних громад, аналізують донорські програми для реформи децентралізації влади. Такі сесії і тренінги є корисними як для досвідчених практиків (вони пізнають, що прагне молодь отримати на виході від реформи), так і для недосвідченої в питаннях регіоналістики молоді (вони починають розуміти науково обгрунтовані принципи та методи територіального об'єднання). В результаті аудиторія інтелектуально збагачується і поглиблює знання в різних площинах реалізації децентралізації влади та розвитку місцевого самоврядування. Зокрема аудиторія концентрує свою увагу на таких питаннях:

–передумови реалізації реформи децентралізації влади та місцевого самоврядування;

–державні інтереси у сфері добровільно об'єднаних територіальних громад;

–що таке спроможність територіальних громад і якими є технологія та методика їх створення;

–географія добровільного об'єднання громад.

Аналітики Товариства дослідників України стверджують, що лише близько 30 новоутворених ОТГ (15 %) мають більш-менш сформовану територіальну структуру та повністю відповідають урядовій Методиці формування спроможних територіальних громад. На їх думку, можуть очікуватись такі сценарії адміністративно-територіального реформування в Україні:

1. На місцевому та селищному рівні до ОТГ будуть приєднані нові сільські території;

2. На рівні сільських ОТГ буде відбуватися розукрупнення за рахунок найближчих територій;

3. До ОТГ, утворених поза зоною впливу міст та селищ, будуть додані інші сільські населені пункти, які також не потрапляють в зону такого впливу. [2, С.31], [3], [5].

Можна сподіватися, що таке приєднання не буде спонтанним чи хаотичним і держава виконає свою регуляторну функцію, одним з перших проявів дії якої є розробка

Перспективного плану формування територій громад областей. В ідеалі такий план повинен відповідати найраціональнішому розподілу ресурсів в інтегрованій системі на користь нових створених спроможних територіальних громад, що в баченні держави призведе до створення нової ефективної адміністративно-територіальної структури з оптимальною кількістю ОТГ, побудованої з опорою на урядову Методику та науково-експертне обґрунтування територіального переустрою.

На думку експертів, поки що Плани формування територій громад не стали надійним запобіжником формування неспроможних територіальних громад [2, С. 32].

Висновки: процес створення територіальних громад відбувається повільно і потребує своєчасного коригування. Серед перших кроків оптимізації реформування адміністративного устрою мають бути:

– оцінка поточного ефекту реалізації реформи децентралізації влади України повинна провадитись на постійній основі, систематично;

– вдосконалення методики формування спроможних територіальних громад в Україні;

– безперервна процедура проведення аналізу новоутворених об'єднаних територіальних громад за критеріями «спроможності» та «самодостатності».

Адміністративно-територіальна реформа має реалізовуватися на основі таких принципів:

– новоутворена громада повинна трактуватись як територія для продуктивної роботи і якісного життя;

– ОТГ повинна протидіяти невідповідній міграції свого населення: мати можливості для стовідсоткового працевлаштування, під що розробляти стартапи і проекти майбутнього, причому такі, що є адекватними для сталості розвитку території;

– між громадами повинен відбуватися перехресний обмін інноваціями, міжсекторна співпраця, щоб запобігти сповзанню на «хуторні» підходи, де кожен виробляє все сам для внутрішнього споживання громади;

– створення громад повинно обумовлювати ефективний розподіл праці, ефективну взаємну торгівлю, використання феноменальних можливостей своєї території, не дублюючи можливості іншої, якщо вони обумовлені відносними або абсолютними перевагами громади-сусіда;

– диференціація доходів населення в ОТГ повинна відповідати 10 Цілі сталого розвитку ООН «Скорочення нерівності» (ціль 10);

– нормою нового територіального устрою повинні стати публічно-приватні ініціативи та публічне адміністрування, щоб два обличчя, публічне та приватне, співвідносилися паритетно;

– уряд, як публічний партнер об'єднаних територіальних громад, повинен відігравати роль незалежного інтегратора фінансування, такого, що унеможлиблює донорсько-реципієнтські взаємовідносини;

– при всій складності схем децентралізації кінцевий ефект створення співдружності територіальних громад національного масштабу повинен бути синергетичним з Цілями сталого розвитку людства: Рівність можливостей і соціальна справедливість, свобода, економічне зростання, здорове навколишнє середовище.

Список літературних джерел

1. Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015. Національна доповідь. – К., 2015.
2. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа №1 [аналітичні записки]. – К.: «Глобус» ФОП Кравченко Я.О. – 2016. – 35 с.

3. Ганущак Ю.І. Територіальна організація влади: Напрямки змін / За заг. ред. д.держ.упр. проф. Куйбіди В.С. [Монографія]. – Львів: Видавництво «Астролябія», 2013. – 166 с.

4. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. Фінансово-аналітичні матеріали / За ред. Казюк Я.М. – К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2016 р.

5. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади: Швейцарсько-Український проект «Підтримка децентралізації в Україні – LESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А», 2015. – 168 с.

Єрмакова О.А., к.е.н., доцент, с.н.с.
Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН України

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД БАЗОВОГО РІВНЯ ІЗ УРАХУВАННЯМ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ТА ТЕОРЕТИЧНІ УЗАГАЛЬНЕННЯ

Стратегії розумної спеціалізації (Smart Specialization Strategies, S3) поєднують інновацію зі специфічними перевагами регіональної економіки. Розумна спеціалізація має відношення до створення унікальних активів і компетенцій, заснованих на регіональній специфіці, одночасно концентруючи обмежені людські та фінансові ресурси в декількох глобально конкурентоспроможних галузях, досягаючи тим самим синергізму інноваційно-інвестиційної діяльності. Стратегії розумної спеціалізації впроваджуються як в європейських країнах, так і в Сінгапурі, В'єтнамі, Чилі та ін. Сінгапур, наприклад, планує збільшити обсяг фінансування НДДКР в галузі наук про життя (life science), екологічно чистих технологій і цифрової медіа. При цьому надаються різноманітні пільги (податкові, доступ до надсучасної інфраструктури, навчання, гранти для проведення НДДКР) для залучення компаній, зацікавлених у проведенні досліджень та практичному впровадженні інновацій у визначених галузях [1].

У відповідності до Розпорядження Європейського Парламенту і Ради 1301/2013 від 17 грудня 2013 року юридичне визначення поняття «стратегія розумної спеціалізації» є наступним:

–Стратегія розумної спеціалізації означає національні чи регіональні інноваційні стратегії, які визначають пріоритети для створення конкурентної переваги за рахунок знаходження відповідності сильних сторін досліджень та інновацій з потребами бізнесу, що дозволяє реагувати на можливості, що виникають, та тенденції розвитку ринку, уникаючи дублювання та фрагментації зусиль;

–Стратегія розумної спеціалізації може повністю формувати чи бути частиною національної чи регіональної політики в сфері досліджень та інновацій;

–Стратегії розумної спеціалізації повинні розроблятися шляхом залучення національних чи регіональних органів управління, а також зацікавлених сторін, таких як навчальні та наукові установи, бізнес, соціальні інститути в процес підприємницького пошуку.